

Frankrijk demarreert

Terwijl de Franse economie weer moeizaam oprabbelde na de dagenlange blokkades van het wegennet en de spoorwegen, publiceerde de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) haar jaarlijkse studie over de Franse economie¹. Zoals de afgelopen jaren gebruikelijk is, waren de bewoordingen waarmee het Franse beleid werd beschreven lovend. Frankrijk realiseert immers reeds vier jaar een economische groei die boven het OESO-gemiddelde ligt. Binnenlandse groeivertragende factoren zijn vrijwel afwezig en de tegenvallende groeidynamiek in 1991 schrijft de OESO dan ook vooral toe aan het bedrukte internationale klimaat, iets waar een open economie als de Franse zich niet aan kan onttrekken. Volgens de OESO zal conjunctuurherstel niet lang op zich laten wachten. Over de timing van de Franse demarrage doet de organisatie echter geen uitspraak vanwege het troebele beeld van de economie van de VS en Europa. Verwacht wordt dat Frankrijk in 1992 een gemiddelde bbp-groei zal registreren van 2%. Dit is aan de zuinige kant gezien het OESO-optimisme en het nog niet door de OESO verwerkte groeitempo in het eerste kwartaal van dit jaar; het Franse planbureau INSEE en het Ministerie van Financiën verwachten 2,5% bbp-groei gemiddeld voor 1992. In 1993 staat volgens de OESO een lichte verdere toename van de reële groei op de rol tot 2,6%.

Een groot deel van de aandacht van het rapport gaat, net als vorig jaar, uit naar de structurele onevenwichtigheden op de arbeidsmarkt en indirect hieraan gekoppeld het onderwijssysteem dat een deel van de discrepantie tussen vraag en aanbod van arbeid veroorzaakt.

Resultaten 'franc fort'-beleid

De basis voor de positieve beoordeling van het gevoerde economische en monetaire beleid is in feite reeds

gelegd in 1987, toen de hervorming van het monetaire beleidsinstrumentarium en de financiële markten werd afgerond. Met de expliciete keuze voor het 'franc-fort'-beleid committeerden de Fransen zich aan de bestrijding van de inflatie, het terugdringen van het financieringstekort en de reductie van het tekort op de lopende rekening. Dit beleid is zo succesvol gebleken dat Frankrijk momenteel samen met Luxemburg als enige lidstaat ruim aan de convergentiecriteria voor de EMU voldoet. De Franse frank bevindt zich dicht bij de EMS-spijkoers, de inflatie bedraagt slechts drie procent, het lange rente-ecart met Duitsland is teruggebracht tot een niveau van ongeveer vijftig basispunten, de bruto staats-schuldquote bedroeg in 1990 46,4% en de financieringsbehoefte van de overheid is ondanks aanzienlijke overschrijdingen ten opzichte van de begroting in 1991 uitgekomen op 2,1% van het bbp.

Devaluatie – revaluatie?

Vanwege deze uitstekende uitgangspositie onthoudt de OESO zich van aanbevelingen voor het Franse monetaire en budgettaire beleid op korte termijn. De overschrijding van het ten doel gestelde financieringstekort in 1991 wordt door de vingers gezien en voornamelijk toegeschreven aan de conjuncturele vertraging. Het wekt bevreemding dat de OESO wel uitgebreid stilstaat bij het ongewenst zijn van een devaluatie van de frank in het EMS (blz. 112). Dit station is werkelijk allang gepasseerd en de discussie is in verband met de lage inflatie onlangs zelfs in de – eveneens weinig realistische – richting van een revaluatie ten opzichte van de Duitse mark verschoven². Sinds de experimenten met de eenzijdige pogingen tot verlaging van de officiële rentetarieven in 1991 ter stimulering van de binnenlandse conjunctuur is er, na het onder druk komen van de Franse frank in het EMS eind vorig jaar, geen van Duitsland afwijkend wisselkoers- en rentebeleid meer gevoerd. Onder invloed hiervan is de frank in snel tempo de bilaterale spijkoers met de Duitse mark genaderd. Wel werden onlangs de kasreserveverplichtingen verlaagd, waardoor de commerciële banken bereid waren hun rentetarieven met 0,5 procentpunt te verlagen. Dit had echter slechts binnenlandse effecten en geen repercussies voor de interbancaire marktrente en de wisselkoers.

Al met al is het een raadsel waar de OESO het idee vandaan haalt dat een discussie over een devaluatie van de frank op dit moment actualiteitswaarde heeft. Veeleer mag worden verwacht dat de Franse monetaire autoriteiten hun monetaire verworvenheden nu zullen consolideren. De noodzaak tot versoepeling van het monetaire beleid uit hoofde van de conjunctuur is niet langer aanwezig en ook in het kader van de Europese eenwording zou een hechtere koppeling tussen de Franse frank en de Duitse mark niet misstaan. Hiermee zou een verdere reductie van het rente-ecart met Duitsland worden bespoedigd.

Concurrentiepositie

Een van de grote verworvenheden van het consistent gevoerde 'franc fort'-beleid is de sterke verbetering van de internationale concurrentiepositie die tot stand is gekomen door de lage inflatie en gematigde loonstijgingen. Overigens speelt hierbij ook een rol dat de Franse investeringen in recente jaren in belangrijke mate gericht zijn geweest op de verbetering van het internationaal handelbare goederenpakket. In feite lijkt de door de OESO geprognosticeerde verbetering van het saldo van de lopende rekening in procenten van het bbp van -0,5% in 1991 tot -0,1% in 1992 en 1993 nog aan de conservatieve kant gezien de ruime overschotten die de afgelopen maanden op de handelsbalans zijn geboekt. Het is zeker niet uitgesloten dat het evenwicht op lopende rekening dit jaar zal worden bereikt, met een omslag naar een overschot in 1993. In feite zal de externe sector waarschijnlijk de belangrijkste motor achter het groeiherstel zijn. Niettemin waarschuwt de OESO voor te veel optimisme. Het conjunctureel herstel van Frankrijk moet in eerste instantie gedragen worden door een aantrekkende wereldhandel, ook al is de trendmatige winst die Frankrijk op het moment behaalt op haar internationale marktaandeel substantieel.

Binnenlandse groeidynamiek

In verband met de hierboven aangehaalde gunstige economische omstandigheden zal een door de buitenlandse handel op gang gebrachte

1. OESO, *Economic Surveys, France*, 1991/1992, Parijs, 1992.

2. E. Isralewicz, *Et si le franc était ré-évalué?*, *Le Monde*, 5 mei 1992.

groeierversnelling snel kunnen leiden tot een opleving van de binnenlandse groeidynamiek. De rol die de particuliere bedrijfsinvesteringen in deze demarrage zullen spelen, blijft vooralsnog echter beperkt. De particuliere investeringen hebben nu al zes kwartalen achter elkaar een negatieve groei laten zien waarbij het niveau in het eerste kwartaal van 1992 4,5% lager lag dan een jaar eerder. Niettemin is de OESO van mening dat wanneer ondernemers meer overtuigd raken van het conjunctuurherstel de investeringen een snelle groei kunnen doormaken vanwege de goede financiële ratio's in het bedrijfsleven en het nog relatief hoge niveau van de bezettingsgraad. Opgemerkt dient te worden dat de particuliere bedrijfsinvesteringen slechts 52% van de totale investeringen uitmaken (Nederland: 67,5%), hetgeen illustreert dat de invloed van de Franse staat nog altijd aanzienlijk is. Het beeld van de totale investeringen is dan ook veel minder ernstig vanwege de aanhoudend forse investeringen die de Franse staat doet in infrastructurele voorzieningen zoals de TGV en de luchtvloot van Air France. De 'grandes entreprises nationales' breidden in 1991 hun investeringsvolume nog uit met 6%, maar deze groei zal in 1992 naar verwachting lager zijn.

Staatsdirigisme

Uit bovenstaande cijfers blijkt reeds het dempende effect dat de overheidsbemoediging op de neergaande fase van de conjunctuur in de afgelopen periode in Frankrijk heeft gehad. Illustratief hiervoor is verder dat in 1991 het bbp in de marktsector (PIB marchand; aandeel 84%) slechts toenam met 0,9%, terwijl het totale bbp (PIB total) groeide met 1,25%. Het staatsdirigisme is overigens een van de structurele kenmerken van de Franse economie waar de OESO zich slechts met grote voorzichtigheid over uitspreekt. Vorig jaar heeft president Mitterrand het 'ni-ni'-beleid (noch privatiseren, noch nationaliseren) doorbroken. Gedeeltelijke, voorwaardelijke privatisering van publieke ondernemingen (maximaal 49% van banken, industriële ondernemingen en verzekeringsmaatschappijen) wordt nu toegestaan. Deze ontwikkeling heeft echter niets te maken met een afnemende vertrouwen in de rol van de staat. De president had het geld gewoon nodig voor werkloosheidsbestrijding.

Tabel 1. Korte-termijnprojecties voor de Franse economie, procentuele veranderingen

	1991	1992	1993
Bbp	1,3	2,0	2,6
Private consumptie	1,5	2,5	2,5
Bruto investeringen	-0,6	-0,6	2,9
Export (G&D)	4,0	5,2	6,1
Import (G&D)	2,8	3,2	5,7
Inflatie	3,1	2,8	2,6
Werkloosheidsgraad	9,4	9,8	9,8
Saldo lopende rekening (% bbp)	-0,5	-0,1	-0,1
Financieringsbehoefte overheid (% bbp)	2,1	2,3	2,3
Korte rente (gemiddeld)	9,6	10,0	9,3
Lange rente (gemiddeld)	9,5	9,2	9,1

Bron: OESO, *Economic Surveys, France, 1991/1992*, Parijs, 1992.

De OESO stelt dan ook: "The authorities have relaunched the process of partial privatisations but purely for financial reasons" (blz. 115). De invloed van de staat is in Frankrijk zonder meer erg groot en van belang voor de ontwikkeling van de conjunctuur. Gesteld mag worden dat de structurele versterking van de Franse economie en de internationale concurrentiekracht de laatste jaren in belangrijke mate tot stand kwam onder invloed van overheidsinspanningen. En dat in een tijd dat overheidsinterventie aan glamour flink heeft moeten inboeten.

Stugge werkloosheid

Niet alleen de OESO, maar ook de huidige minderheidsregering onder leiding van premier Bérégovoy hecht veel waarde aan de terugdringing van het aantal werklozen. De werkloosheidsgraad heeft de psychologische barrière van 10% onlangs doorbroken en het perspectief op een substantiële daling in de periode tot en met 1993 is ondanks de vele inspanningen van regeringszijde nauwelijks aanwezig. Ook de additioneel aangekondigde maatregelen wakkeren de hoop op betere tijden niet aan. De OESO bevestigt wederom dat een groeitempo van ongeveer 2,5% nauwelijks genoeg is om het arbeidsaanbod te absorberen. Bovendien is de conjuncturele component in de werkloosheid gering; de arbeidsmarkt vertoont verschijnselen van krapte op bepaalde segmenten, hetgeen blijft wijzen op structurele inefficiënties. Onder andere om deze reden bevestigt het OESO-rapport ruime aandacht aan het Franse onderwijssys-

teem. Met name de werkloosheid onder laag geschoolde jongeren is erg hoog en het huidige onderwijssysteem, met een eenzijdige (elitaire) nadruk op individuele prestaties op academisch niveau, kan dit probleem niet oplossen. De OESO houdt dan ook een pleidooi om de minimale eisen aan het niveau van schoolverlaters te verhogen om zodoende de aansluiting op de arbeidsmarkt te verbeteren. Dit verdient zich ten dele terug door de besparingen op kostbare programma's gericht op arbeidsmarktintegratie achteraf.

Gerlof de Vrij

De auteur is werkzaam bij het Economisch Bureau Buitenland van de ABN AMRO Bank. Dit artikel is op persoonlijke titel geschreven.